

Yksilön vai perheen sosiaaliset oikeudet? Vapauksien, velvollisuuksien ja yleisen edun rakentuminen eduskunnan lastenhoitoa koskevissa keskusteluissa¹

JANNE AUTTO

ABSTRACT

Whose Social Rights – the Individual’s or the Family’s?

The Construction of Freedom, Responsibility and the Public Interest in Parliament’s Debates on Childcare

The state-centred conception of citizenship associated with liberalism and social democracy has recently drawn criticism from proponents of communitarian and radical theories of politics. At the same time, childcare has become a topical issue in the political arena. This paper examines how the social rights of citizens and the state’s responsibility and policy means for realising those rights are constructed in the parliamentary debates on childcare in Finland. The analysis focuses on the year preceding the general elections in March 2003. The paper compares two principal representations, one based on individual rights, the other more family-centred. While both seek to safeguard the social rights of the same citizen groups, the substance of those rights and the means by which they are served differ. The paper examines the representations from the viewpoints of communitarian and radical theories of politics.

Johdanto

Kansalaisuus on noussut näkyväksi teemaksi kansainvälisissä politiikkaa koskevissa keskusteluissa. Osa keskusteluista on lähestynyt aihetta eksplisiitisti kansalaisuuden käsitteen kautta, osa taas on koskenut sitä implisiittisesti ilman suoraa kytköstä itse kansalaisuuden käsitteeseen. Euroopan hyvinvointivaltioissa kysymys kansalaisten sosiaalisista oikeuksista ja myös velvollisuuksista on tullut erityisen ajankohtaiseksi hyvinvointivaltio-keskustelujen myötä, jotka käsittelevät hyvinvointivaltion uudelleenrakentamista, karsintaa, vetäytymistä ja tulevaisuuden haasteita. Kansalaisen ja hyvinvointivaltion rooleista käyty keskustelu on saanut näkyvyyttä myös Suomessa.

¹ Kiitän Petri Koikkalaista ja *Politiikka*-lehden arvioitsijaa artikkelin käsikirjoituksen parannusehdotuksista. Kiitokseni myös Asko Suikkaselle ja Olli Kankaalle aineiston analysoinnin aikana annetuista kommentteista.

Kansalaisuuteen liittyviä keskusteluja on leimannut liberaalin kansalaiskäsitteen kritiikki. Poliittikan teorian piirissä yhteisöllisyyttä korostavasta kommunitarismista kummunnut kritiikki on kohdistunut liberalismiin yksilölähtöisyyteen (Haatanen 2000; Koikkalainen 2004). Kommunitarismiin sisältyy ajatus kansalaisuuden politisoitumisesta ja osallisuudesta tavalla, mikä puuttuu liberalismiin ja sosiaalidemokratian ajamasta, valtiokeskeisestä perinteestä (Delanty 2000, 35). Se peräänkuuluttaa kansalaisyhteiskunnan tasolla toimivien kollektiivitoimijoiden aktiivisuuden merkitystä. Lastenhoidossa tällaisena kollektiivitoimijana voidaan pitää perhettä tai kolmatta sektoria. Kommunitarismien esittämällä kritiikillä on ollut kytköksiä myös käytännön politiikkaan, mikä ilmenee etenkin ”kolmannen tien” politiikassa ja sen saamassa huomiosta.

Samaan aikaan kun kommunitarismi on tarjonnut yhteisöllisyyttä korostavaa näkemystään, aiompaa demokratiaa tavoittelevissa kirjoituksissa

liberaalia kansalaisuusikäsitystä on kritisoitu yksilön oikeuksien näkökulmasta. Gerard Delanty (2000) luokittelee nämä radikaaleiksi politiikan teorioiksi. Delanty lukee kyseisiin radikaaleihin politiikan teorioihin Ernesto Laclau ja Chantal Mouffén tunnetuksi tekemän radikaalidemokratian ohella Jürgen Habermasin edustaman diskursiivisen demokratian teorian² sekä feministiset kansalaisuuden teorit. Radikaaleissa politiikan teorioissa ratkaisu yksilöllistymisen mukanaan tuomiin ongelmiin ei ole yhteisö, vaan aidompi demokratia niin valtiokoneistossa kuin muillakin elämän alueilla (Delanty 2000, 46). Niihin kuuluva feministinen kritiikki on painottanut tasa-arvon sijasta erilaisuuden huomioimisen merkitystä sosiaalisessa ja poliittisessa kansalaisuudessa sekä vaatinut hoivan hahmottamista tavalla, joka ei liitä hoiva-velvollisuuksia vain naiseen (Hobson & Lister 2002, 37–38).

Kansalaisuuskeskustelun ohella on myös virinyt laaja keskustelu perheen ja työn yhteensovittamisesta, jota on käyty niin tutkijoiden piirissä kuin lehtien palstoillakin. Riitta Jallinoja (2004) kuvaa ilmiötä familistiseksi käänneeksi. Suomessa familistisen keskustelun teemoja ovat olleet erityisesti lasten ja nuorten pahoinvointi ja lasten päivähoito. Familistinen käänne merkitsi perheen nousemista suomalaisen poliittisen keskustelun keskiöön. (Jallinoja 2004, 83, 91.) Tiedotusvälineissä tilaa saaneet perhe-keskustelun teemat olivat näkyvästi esillä eduskunnan keskusteluissa ennen vuoden 2003 eduskuntavaaleja. Lastenhoidon sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen kysymyksissä nousee esille valtion ja yksityisen elämänalueen (tai kansalaisyhteiskunnan) välinen oikeuksien ja vastuun jakaminen. Teema on keskeinen myös liberaaliin kansalaiskäsitukseen kohdistuvassa kritiikissä.

Artikkelissani tarkastelen, miten kansalaisen ja valtion välinen suhde rakentuu eduskunnan lastenhoidon ja työelämän yhteensovittamisen eri ratkaisuja koskevissa keskusteluissa eduskuntavaaleja edeltäneenä vuonna. Kiinnitän huomiota erityisesti siihen, miten eri kansalaisryhmien sosiaaliset oikeudet sekä valtion vastuu ja yhteiskuntapoliittiset keinot näiden oikeuksien toteuttamiseksi keskusteluissa hahmottuvat. Lisäksi suhteutan eduskunnan keskusteluissa esiintyviä käsityksiä liberaaliin kansalaiskäsitukseen kohdistuvaan kritiikkiin. En keskity siihen, miten kommunitarismi ja radikaalit politiikan teorit keskusteluissa ilmenevät, vaan arvioin keskustelua joidenkin kommunitarististen ja radikaalien politiikan teorioiden piiristä nousevien teemojen valossa. Vaikka kommunitarismin ja radikaalien politiikan teorioiden esittämät ratkaisut kansalaisten ja valtion välistä suhdetta koskeviin kysymyksiin eivät ole ongelmattomia, ne kuitenkin tarjoavat mielenkiintoisia, kriittisiä näkökulmia vallitsevassa poliittisessa kulttuurissa rakentuviin kansalaiskäsituksiin. Lähestyn parlamentaarista politiikkaa Pierre Bourdieun (1991) tapaan itsenäisenä politiikan kenttänä, jolla politiikan ammattilaiset kilpailevat symbolisesta vallasta.

Bourdieu (1990, 135) hahmottaa symbolisen vallan valtana sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen sanojen ja luokittelujen kautta, se on valtaa legitimoida jokin tietty sosiaalista todellisuutta koskeva tulkinta. Symbolisen vallan ajatus tulee esiin myös Bourdieun poliittisen kamppailun kuvauksessa, jota hän ei sido pelkästään politiikan kenttään. Bourdieun (2000) mukaan poliittinen kamppailu on kognitiivista kamppailua vallasta määrittellä legitimi näkemys sosiaalisesta todellisuudesta. Se on kamppailua siitä tunnistamisesta tai tunnustamisesta, mikä antaa auktoriteetin määrittellä legitimi käsitys sosiaalisesta maailmasta, sen merkityksistä, siitä mihin suuntaan se on menossa ja mihin suuntaan sen pitäisi mennä. Bourdieun näkemyksessä poliittinen kamppailu on havaitsemisen politiikkaa, joka tähtää vallitsevan tilanteen muuttamiseen tai säilyttämiseen muuttamalla tai suojelemalla niitä luokituksia, joiden kautta tilanne havaitaan sekä niitä sanoja, joilla se ilmaistaan. Poliittisessa kamppailussa maailmaa muokataan määrittelemällä sitä koskevia representaatioita. Tässä kamppailussa toimijat ottavat positioita, jotka riippuvat heidän asemastaan siinä sosiaalisessa todellisuudessa, jonka tuotteita he ovat

² Habermasin (1996) demokratian teoria muistuttaa sikäli kommunitarismia, että niissä molemmissa korostetaan kansalaisyhteiskunnan kollektiivitoimijoiden roolia. Ne kuitenkin antavat tälle roolille erilaisen sisällön. Habermasin teoriassa kansalaisyhteiskuntaan kuuluvien organisaatioiden, yhdistysten ja liikkeiden roolina on toimia tahona, jonka kautta kansalaisten näkemykset suodattuvat tehokkaammin poliittisen päätöksenteon piiriin (ks. Flynn 2004, 441–442). Kommunitarismissa puolestaan kansalaisyhteiskuntaan lukeutuvien yhteisöjen roolina on paremminkin antaa kansalaiselle etäisyyttä suhteessa valtioon (Haatanen 2000, 67; 2004, 150).

mutta jonka tuottamista he myös edesauttavat. (Bourdieu 2000, 185–186, 189.)

Lähestyn eduskunnan lastenhoidosta käytyjä keskusteluja politiikan kentällä käytävänä kamppailuna, jossa erilaiset lastenhoitoa koskevat näkemykset muodostavat toisiinsa törmäviä ja keskenään hegemonisesta asemasta kilpailevia sosiaalisia konstruktioita (Bourdieu 2000, 113). Käytän aineistossa rakentuvien sosiaalisen todellisuuden kuvauksien hahmottamisessa representaation käsitettä. Representaatioon tiivistyy tietyllä tavalla lastenhoitokysymystä jäsentävä kulttuurinen konstruktio tai ideaalimalli, jonka sisällä voi kuitenkin olla myös variaatiota. Representaation käsitteellä korostan, että politiikan kentällä esitetyt näkemykset ovat luonteeltaan merkityksiä tuottavia ja valikoivia esityksiä, joissa jotakin tuodaan esille ja jotakin mahdollista jätetään pois (Sarpavaara 2004, 32).

Artikkeli etenee siten, että aineiston ja menetelmän esittelyn jälkeen kuvaan aineistossa hahmotettujen representaatioiden yleisiä piirteitä. Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin sitä, miten eri kansalaisryhmien oikeudet ja lastenhoitopolitiikan päämäärät kahdessa hallitsevassa representaatiossa rakentuvat. Lopuksi arvioin representaatioita suhteessa liberaalia kansalaisuusnäkemyksestä kohtaan suunnattuun kritiikkiin.

Aineisto ja menetelmä

Artikkeli perustuu eduskunnan asiakirjojen analyysiin. Aineistona ovat eduskunnan täysistuntojen lastenhoitoa koskevat ryhmäpuheenvuorot ja aloitteet vuodelta 2002. Puheenvuoroja on yhteensä 18 ja aloitteita 14. Lisäksi aineistoon kuuluvat Valtioneuvoston selonteko lasten ja nuorten hyvinvoinnista (VNS 2002) ja tähän liittyvä Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön muistio (StVM 23/2002) sekä hallitukselle esitetty välikysymys lapsiperheiden aseman parantamisesta (VK 3/2002). Olen kerännyt asiakirjat eduskunnan asiakirja-arkistosta päivähoiton asiansahauksella. Haun tuloksista karsin pois asiakirjat, joissa ei varsinaisesta käsiteltävästä aiheesta vaan joissa lastenhoito vain mainittiin. Täydentävänä aineistona käytän poliittisten puolueiden ohjelmien lastenhoitoa koskevia osia. Ohjelmat koostuvat periaate-, tavoite- ja perhepoliittisista ohjelmista sekä vuoden 2003 eduskuntavaalien vaaliohjelmista. Niiden avulla pyrin tukemaan pääaineiston analyysin tuloksia sekä tarkentamaan

sitä, miten eri puolueiden lastenhoitoa koskevat käsitykset erottautuvat toisistaan (ks. Aarnio 1998, 220–221).

Analysoin aineistoa aktanttimallin avulla, jonka strukturalistista semiotiikkaa edustava Algirdas Julien Greimas (1980) kehitti yhdistäen Vladimir Proppin syntagmaattisen ja Claude Lévi-Straussin paradigmaattisen analyysitavan. Näistä edellinen kytkee tapahtumat jonkin syy- ja seuraussuhteen mukaisesti jatkumoksi ja jälkimmäinen asettaa vastakkain henkilöjä, tekoja ja tapahtumia, jolloin merkitys syntyy valinnan ja muiden mahdollisuuksien poissulkemisen kautta (Korhonen & Oksanen 1997, 56–57). Aktantti tarkoittaa toimijaroolia, joka tietyllä tekstin osalla on suhteessa toiseen tekstiosaan. Toimijarooliin voi täyttää tekstin konkreettisten toimijoiden tai hahmojen lisäksi myös jokin abstrakti asia. (Silvo 1988, 47.)

Aktanttimalli erottaa seitsemän erilaista toimijaroolia (Korhonen & Oksanen 1997, 57). Aktanttimallin keskeisimmät toimijaroolit ovat *subjekti* ja *objekti*, joista edellinen on tekstin päähahmo tai tarinan sankari ja jälkimmäinen tämän tavoitteleva asia. *Auttaja* tukee subjektia objektin tavoittelemisessa, *vastasubjektin* puolestaan pyrkiessä *vastustajan* avustamana estämään subjektin tavoitteen toteutumisen. *Lähettäjä* antaa subjektille oikeuden, velvollisuuden tai motivaation tavoitella objektia. Toimijaroleihin lukeutuu vielä *vastaanottaja*, jonka hyväksi subjektin toiminta koituu. Tekstikonkreettisuuden ohella erittelen aktanttimallin mukaisesti teksteissä esiintyviä itsenäisiä osia (tai tarinalinjoja), jotka muuten jäisivät tekstikonkreettisuuden varjoon.

Aktanttimallia on käytetty laajojen aineistojen analysoinnissa (esim. Silvo 1988) ja sitä on sovellettu myös yksinkertaistettuna versiona ja vähemmän greimasilaiseen semiotiikkaan sitoutuen lehtikirjoitusten analyysissä (Alasuutari 1996; Valkonen 2003). Aktanttimallin toimijaroolien lisäksi olen kiinnittänyt huomiota tekstissä rakentuvaan ajalliseen (temporalisointi) ja paikalliseen (spatialisointi) kontekstiin (ks. Törrönen 1999, 45). Malli on tehokas apuväline etenkin aineiston vertailevassa tarkastelussa.

Lastenhoitopolitiikan kentän hallitsevat positiot

Eri puolueiden lastenhoitoa koskevat painotukset poikkeavat toisistaan. Vasemmistoliitto asettaa

esimerkiksi vaali- ja puolueohjelmissaan näkyvästi esille julkisen päivähoiton lisäksi myös työajan lyhentämisen keinona vähentää perheen ja työelämän välistä ristiriitaa. Kokoomus alkoi painottaa 1980-luvulta alkaen kotihoidon sijasta enemmän päivähoiton merkitystä (Ervasti 1996, 81; Nygård 2003, 146). Kokoomuksen vuoden 2003 vaaliohjelman linjauksessa korostuu yksityisen päivähoiton kehittäminen, mikä on sopusoinnussa puolueen markkinatalouteen tukeutuvan ideologian kanssa. Vihreiden asialistalla tilaa saavat perinteisestä ydinperhemallista poikkeavien perheiden aseman parantaminen (Vihreiden perhepoliittiset tavoitteet 1999). Sosiaalidemokraatit (esim. vaaliohjelma 2003) puolestaan painottavat selkeästi julkista päivähoitoa, kun taas keskustat on perinteisesti ollut pienten lasten kotihoidon tuen puolustaja, mikä painottuu myös vuoden 2003 vaaliohjelmassa.

Puolueiden painotukset kuitenkin usein mukautuvat politiikan kentän rakenteeseen. Ruotsalaisten puolueiden taloudellisia kriisejä koskevia näkemyksiä tutkineen Per Löwdinin (1998) mukaan puolueen parlamentaarinen asema vaikuttaa sen tapaan tulkita todellisuutta. Varsinkin puolueiden koalitionsuunnitelmat ja vaaleja edeltävällä mandaattikaudella otetun vastuun määrä vaikuttavat siihen, miten puolue näkee yhteiskuntapolitiikan haasteet. Hallituspuolueilla on yleensä positiivisempi näkemys tulevaisuudesta, kun taas oppositio maalaa uhkaavampia tulevaisuuden näkymiä. (Löwdin 1998.) Puolueiden lastenhoitoa koskevien painotusten moninaisuudesta huolimatta eduskunnan keskusteluissa erottuukin kaksi hallitsevaa representaatiota.

Keskustapuolueella ja sosiaalidemokraateilla on isoina puolueina enemmän poliittisia resursseja kuin muilla puolueilla. Tämä rakenteistaa lastenhoitopoliittista keskustelua siten, että keskustelu suosii niiden näkemyksistä lähteviä kysymyksenasetteluja (ks. Heiskala 1996, 208). Pienempien puolueiden on asemansa parantamiseksi liittouduttava isomman puolueen kanssa. Vuoden 2002 lastenhoitopoliittisessa keskustelussa rintamat jakaantuivat ennen kaikkea hallituksessa istuvan sosiaalidemokraattien ja oppositiossa olevan keskustan keskinäisen vastakkainasettelun mukaisesti, edellisen painottaessa julkisen päivähoiton kehittämistä ja jälkimmäisen korostaessa tarvetta nostaa kotihoidon tuen tasoa. Lastenhoitopoliittinen keskustelu ilmeneekin pitkälti hallituksen päivä-

hoitoa painottavan representaation ja opposition kotihoitoa painottavan representaation välisenä kamppailuna.

Poliittisen vasemmiston suosiman päivähoiton ja oikeiston suosiman kotihoidon välisen vastakkainasettelun juuret ulottuvat vuosikymmeniä taaksepäin (Anttonen 2003; Hiilamo & Kangas 2003). Niiden valta-asema on kuitenkin vaihdellut, mikä on heijastunut myös käytännön politiikkaan. Esimerkiksi 1990-luvun alussa pääministeri Esko Ahon hallitus paransi kotihoidon tukea. Se tosin myös leikkasi sitä laman aikana, mutta leikkaus oli vähäinen verrattuna muuhun toimentuloturvaan tehtyihin leikkauksiin (Julkunen 2001, 194). Pääministeri Paavo Lipposen hallitukset puolestaan keskittyivät kotihoidon tuen sijasta kunnallisen päivähoiton kehittämiseen. Lipposen ensimmäisen hallituksen kotihoidon tukeen kohdistunut leikkaus oli mittavin 1990-luvulla tehty sosiaalipoliittisen etuuden leikkaus (Anttonen 2003, 176–177). Myös Ruotsissa päivähoiton ja kotihoidon vastakkainasettelu jakaa vasemmiston ja oikeiston näkemykset samalla tavoin kuin Suomessakin, tosin Ruotsin parlamentaarisisissa keskusteluissa kotihoidon tuki ei ole saanut yhtä vahvaa asemaa kuin Suomessa (Hiilamo & Kangas 2003).

Vertailevista hyvinvointivaltiotutkimuksistaan tunnetun Gøsta Esping-Andersenin (1990) tekemää hyvinvointiregiimien luokittelua lainaten nimittän päivähoitoa korostavaa näkemystä sosiaalidemokraattiseksi representaatioksi ja kotihoitoa korostavaa näkemystä konservatiiviseksi representaatioksi³. Esping-Andersenin nimeämien regiimien tavoin myös sosiaalidemokraattinen representaatio on yksilölähtöinen ja nojaa julkisiin palveluihin, kun taas konservatiivinen representaatio on perhekeskeinen ja painottaa palveluiden sijasta lapsiperheille suunnattavia rahallisia etuuksia. Ak-

³ Päivähoitoa ja kotihoitoa suosivat representaatiot voidaan nähdä myös lastenhoitopoliittisen liberalismien erilaisina muotoina, edellisen edustaessa individualistista liberalismia ja jälkimmäisen familistista liberalismia. Ne molemmat korostavat liberalismille ominaista valinnanvapautta lapsenhoidon vaihtoehdon valitsemisessa, mutta individualistisessa versiossa valinnanvapauden kantajana hahmottuu yksilö kun taas familistisessä versiossa valinnan tekijänä on perhe. Käytän kuitenkin individualistisen ja familistisen liberalismien sijasta Esping-Andersenilta lainattuja käsitteitä, koska ne viittaavat tarkemmin sekä representaatioiden suosiin konkreettisiin hyvinvointipolitiikan muotoihin että niiden puoluepoliittisiin kytköksiin.

tanttimallin mukaisessa tarkastelussa niissä molemmissa subjektin rooliin asettuu valtio. Valtion tavoittelema objekti sen sijaan hahmottuu niissä erilaisina.

Sosiaalidemokraattisessa representaatioissa lastenhoitopolitiikan objektiksi asettuvat ennen kaikkea yksilöiden tasa-arvoiset oikeudet. Sitä uhkaavana vastasubjektina ovat yksilöiden mahdollisuuksien epätasa-arvo sekä heikentynyt lastensuojelun tilanne ja perheoloihin liittyvä huono sosiaalinen perimä. Näitä ovat vastustajan ominaisuudessa edistäneet työttömyys ja työelämän epävarmuus sekä oikeistohallituksen 1990-luvulla tekemät leikkaukset. Julkisten varojen rajallisuuden vuoksi lastenhoitopolitiikassa on tehtävä valinta palvelujen parantamisen ja tulonsiirtojen lisäämisen välillä. Auttajaksi yksilön oikeuksien toteuttamisessa valikoituu päivähoitopalvelujen kehittäminen. Sosiaalidemokraattisessa representaatioissa velvoittavan lähettäjän roolissa on suomalaisen ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion perinteet.

Konservatiivisessa representaatioissa puolestaan lastenhoitopolitiikan objektina on valinnanvapaus. Siinä missä sosiaalidemokraattisessa representaatioissa korostuu yksilöiden välinen tasa-arvo, niin konservatiivisessa representaatioissa tavoitteeksi asettuu perheiden välinen tasa-arvo lastenhoidon eri vaihtoehtojen järjestämisessä, tai toisin sanoen, perheen oikeus valita itselleen sopiva vaihtoehto. Vastasubjektina siinä on perheiden aidon valinnanvapauden puuttuminen, minkä taustalla vaikuttaa vastustajana hahmottuva, julkista päivähoitoa suosiva päivähoitojärjestelmä. Representaatioissa 1990-luvulla karsittu kotihoidon tuki ei ole varteenotettava vaihtoehto lapsiperheille, joiden elämänvaihetta leimaavat monenlaiset taloudelliset menot. Auttajan rooliin (ja samalla valtion velvollisuudeksi) siinä asettuu kotihoidon tuen korottaminen. Representaation mukaan myös kotona lastaan hoitavan vanhemman eläketurvan puutteellisuuteen tulisi puuttua. Kotihoidon tuen lisäksi se tuo esiin yksityisen hoidon tuen auttajana, mutta kuitenkin kuvaa kotihoidon yleensä perheen kannalta parhaana vaihtoehtona. Selkeä esimerkki lapsenhoidon vaihtoehtojen tasapuolistamisen tavoittelemisesta on keskustan talousarvioaloite (673/2002), jossa ehdotetaan kaikille perheille samansuuruisia rahallista korvausta, valitsivat he sitten kunnallisen päivähoidon, yksityisen päivähoidon tai kotihoidon. Representaatioissa lähettäjän roolissa ovat muut Euroopan maat, etenkin Keski-Eu-

rooppa, missä lasten kotihoitoa tuetaan verohelpoituksilla.

Sosiaalidemokraattinen ja konservatiivinen representaatio piirtävät temporalisoinneissaan varsin erilaiset kuvat päivähoitojärjestelmän nykytilasta. Sosiaalidemokraattisen representaation mukaan käynnissä on yksilön oikeuksia puolustavan päivähoitojärjestelmän uudelleenrakentamisen kausi, jonka aikana korjataan oikeistohallituksen 1990-luvulla leikkauksillaan aikaansaamia vahinkoja. Konservatiivisessa representaatioissa sen sijaan elämme aikaa, jolloin kaksi peräkkäistä vasemmistohallitusta on laiminlyönyt perhetukia ja perheiden oikeutta aitoon valintatilanteeseen.

Molemmissa representaatioissa on tunnistettavissa liberalismien kahden eri näkökulman aineksia. Liberalismin toiminnan utilitaristisiin perusteisiin nojaava näkökulma korostaa yleistä etua, kun taas liberalismien deontologinen tai uskantilainen näkökulma korostaa hyödyn sijasta yksilön oikeuksia ja oikeudenmukaisia menettelytapoja (Koikkalainen 2004, 47). Sekä sosiaalidemokraattisessa että konservatiivisessa representaatioissa lastenhoitopolitiikasta hyötyviksi vastaanottajiksi asetetaan lapset, naiset ja koko kansakunta. Toisin sanoen, ne molemmat ovat sekä yksilöiden oikeuksien ja oikeudenmukaisten menettelytapojen että yleisen edun asialla. Molemmissa representaatioissa myös korostuu laajaa valtion vastuu lastenhoidon järjestämisessä. Niiden tulkinnat kuitenkin poikkeavat sen suhteen, miten eri kansalaisryhmien oikeuksia parhaiten palvellaan. Seuraavissa luvuissa kuvaan tarkemmin sitä, miten kansalaisten oikeudet ja velvollisuudet rakentuvat eri vastaanottajien osalta.

Lastenhoitopolitiikka ja naisten oikeudet

Sukupuolten välinen tasa-arvo nousi suomalaisen lastenhoitokeskustelun keskeiseksi teemaksi 1960-luvulla. Siinä missä vielä 1950- ja 1960-luvuilla naisten oikeutena hahmottui lapsen hoitaminen kotona, niin 1960-luvulla alkoi korostua naisten tasavertainen oikeus kodin ulkopuoliseen työhön. (Anttonen 1999, 25–26.) Sukupuolten yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kodin ulkopuolisille työmarkkinoille on ollut vahvemmin esillä poliittisen vasemmiston asialistalla. Sosiaalidemokraattinen representaatio asettaakin naisten työmarkkina-aktiivisuuden ylläpitämisen auttajaksi objektina olevan tasa-arvon saavuttamisessa. Perhevapaita

käyttävät lähinnä naiset, mikä heikentää naisten asemaa työmarkkinoilla. Lisäksi naiset tekevät edelleen suurimman osan kotitöistä. Lipposen toisen hallituksen tavoitteena olikin isän aseman vahvistaminen perheen ja työelämän yhteensovittamisessa (ks. myös Kivimäki 2003, 195). Tästä näkökulmasta katsottuna kotihoidon tuen korottaminen vain vahvistaisi kotiin liittyvien velvollisuuksien kasaantumista naisten harteille.

Konservatiivinen representaatio puolestaan asettaa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäväksi auttajaksi kotona tehdyn hoivatyön yhteiskunnallisen arvostuksen ja taloudellisen tuen parantamisen. Sen mukaan sosiaalidemokraattinen representaatio syöllistyy naisten kotona tekemän hoito- ja kasvatustyön väheksymiseen. Representaatioiden välillä käydäänkin väittelyä siitä, onko poliittisen oikeiston naiskuva peräisin 1950-luvulta ja onko 1950-luvun naismallin ihannoimisessa ylipäättänsä mitään vikaa (Keränen [Kesk.], PTK 108/2002). Konservatiivinen representaatio tuo esille naisten oikeuden valita lapsen hoitamisen kotona jäämättä silti sosiaalisten oikeuksien ulkopuolelle. Pienten lasten vanhempien kotihoidon valitsemiseen kohdistuvaa halukkuutta osoittavana lähettäjänä se tuo esille Väestöliiton perhebarometrin, jonka tulojen mukaan yli 40 prosenttia päiväkotilasten vanhemmista haluaisi jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan, jos se olisi taloudellisesti mahdollista (TAA 1183/2002; LA 105/2002).

Sosiaalidemokraattinen representaatio puolestaan hahmottaa naisten sosiaalisten oikeuksien toteutuvan työmarkkinoille osallistumisen kautta, työmarkkinakansalaisuuden näkökulmasta. Se pitää vastasubjektina perhekeskeistä kulttuurista mallia, joka estää naisten oikeuksien toteutumista. Sosiaalidemokraattisessa representaatiossa valinnanvapaus hahmottuu eri tavalla kuin konservatiivisessa representaatiossa. Siinä korostuu naisten vapaus valita työelämään osallistuminen. Myös lapsen kotihoito näyttääytyy mahdollisuutena, mutta kotihoidon tuen pienuus ei tule esiin ongelmana. Näin ollen siinä korostuu perheiden oma vastuu kotihoidon valitsemisen mukanaan tuomien sosiaalisten riskien kantamisessa.

Lastenhoitopolitiikka ja lapsen oikeudet

Lasten oikeuksien suojele hallitsi lastenhoitopolitiittista keskustelua ennen kuin sukupuolikysymys astui näkyvästi näyttämölle (Anttonen 1999, 25;

ks. myös Jallinoja 1976, 101; Rauhala 1996, 110). Lasten oikeuksista käytiin laajempaa keskustelua 1970-luvulla. Keskustelu johti myös oikeudellisiin uudistuksiin, joilla lapsesta tuli itsenäinen oikeuksiansa subjekti. Lasten henkilökohtaisten oikeuksien teema menetti näkyvyytensä poliittisessa keskustelussa 1980- ja 1990-luvuilla, mutta merkkejä sen uudelleen viriämisestä alkoi näkyä kuntatasolla 1990-luvun lopussa. (Satka ym. 2002, 248–250.) Lapsen etuun liittyvät oikeudet ovat olleet vahvemmin esillä konservatiivisessa representaatiossa (Hiilamo & Kangas 2003). Representaatioiden erilaisuus lapsen oikeuksien rakentumisessa tulee hyvin esiin toiminnalle veloitteen antavan lähettäjän roolissa.

Molemmat representaatiot tukevat näkemystä lapsen oikeuksien toteuttamisesta mobilisoimalla lähettäjäksi politiikan kentän ulkopuolisia asiantuntijoita (ks. Bourdieu 1991, 188). Konservatiivisessa representaatiossa lähettäjän roolissa ovat lastenlääkäreiden näkemykset ja lapsen kehitystä koskevat tutkimukset, joiden mukaan kolmen ensimmäisen vuoden viettäminen omien vanhempien hoidossa on paras vaihtoehto lapsen henkisen ja fyysisen kehityksen kannalta:

Useat lapsen kehitystä koskevat tutkimukset todistivat, että persoonallisuuden kasvulle olisi parasta, että lapsi saisi elää kolme ensimmäistä vuotta kotona vanhempien hoidossa. Lasten mielenterveyden häiriöillä on todettu yhteyksiä liian varhain aloitettuun ja toisaalta etenkin henkilöstöpulan vuoksi heikotasoiseen päivähoidon. Lastenlääkärit ovat toistuvasti muistuttaneet kotihoidon vähentävän pienten lasten infektioauririskiä. Kotihoito on nykyistä tehokamman tukemisen arvoinen hoitomuoto lapsen kasvun ja kehityksen kannalta (...). (TAA 1183/2002)

Lähettäjänä toimii myös vanhempien asiantuntijuus lapsen kasvatuksessa ja lastenhoidon ammattilaisten asiantuntijuuden kyseenalaistaminen: ”Vanhemmat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita edelleenkin” (keskustan Perheet ja kodit-ohjelma). Lapsen edun ohella tässä ilmenee ajatus negatiivisista oikeuksista, jonka mukaan kansalaisilla tulisi olla oikeus elämään, jossa valtio ei ole liian aktiivisesti läsnä (Hobson & Lister 2002, 29).

Sosiaalidemokraattinen representaatio sen sijaan kuvaa päivähoidon lapsen oikeutena. Se asettaa lähettäjän rooliin tutkimukset, joiden mukaan lasten sosiaaliset ongelmat ovat havaittavissa jo

päiväkoti-iässä. 1990-luvun laman aikana pahentuneen perheiden syrjäytymisen korjaamiseksi olisi-kin panostettava päivähoiton kehittämiseen. Sosiaalidemokraattinen representaatio kytkeytyy ajatuksen, jonka mukaan päivähoito tarjoaa lapselle tasavertaiset elämässä menestymisen mahdollisuudet lapsen sukupuolesta tai sosiaalisesta taustasta riippumatta (ks. Hiilamo & Kangas 2003). Suomessa päivähoitolle onkin alun perin annettu myönteinen merkitys lapsen kehityksen kannalta, mutta myöhemmin konservatiivinen representaatio on menestyksekkäästi korostanut kotihoidon tärkeyttä lapsen oikeuksien toteutumisessa (Hiilamo & Kangas 2003; Välimäki 1998, 36–37). Tätä on ehkä osaltaan edesauttanut se, että kotihoidon keskeinen merkitys pienen lapsen hyvinvoinnin kannalta on saanut paljon tilaa myös lehtien palstoilla (Anttonen 2003, 178). Sosiaalidemokraattisessa representaatioissa lapsen etu tulee esiin myös työn ja hyvinvoinnin kytkeytymisessä: työssä käyvät vanhemmat ovat lapsen hyvinvoinnin paras takaaja.

Tiedotusvälineissä paljon esillä ollut keskustelu lasten ja nuorten hyvinvoinnista (Jallinoja 2004) tulee selvästi esiin representaatioiden kuvaamassa ajallisessa kontekstissa, temporalisoinnissa. Molemmilla representaatioissa nyky-yhteiskuntaa leimaa huolestuttava arvomaailman muutos. Muutokseen kuuluvat itsekeskeisyyden ja työkeskeisyyden lisääntyminen aikuisten kansalaisten elämäntavoissa ja -katsomuksissa, yhä vaativampi työelämä sekä yhteisöllisyyden rapautuminen lapsen hyvinvoinnista huolehtimisessa. Representaatioissa temporalisointi hahmottuu lasten oikeuksien toteutumista estävänä vastasubjektina. Sosiaalidemokraattisessa representaatioissa lasten oikeuksien toteuttamisessa auttajana ovat päivähoitopalvelut, jotka tukevat vanhempien kasvatusvastuuta aikana, jolloin vanhempien oma kasvatusvastuu on hämärtynyt: ”Päivähoito ei korvaa vanhemmuutta, päivähoito tukee vanhemmuutta”, kuten vasemmistolii- ton Katja Syvärinen puheessaan (PTK 108/2002) toteaa. Auttajaksi toivotaan myös työelämän pelisääntöjen muuttamista lapsiperheiden tarpeiden kannalta myönteisempään suuntaan. Konservatiivisessa representaatioissa auttajana sen sijaan on ennen kaikkea ydinperhe-instituution vahvistaminen.

Lastenhoitopolitiikka ja yleinen etu

Lastenhoitopolitiittisissa representaatioissa vastaanottajaksi asetetaan myös koko kansakunta, eli nii-

den esittämiä lastenhoitopolitiittisia painotuksia kuvataan yleistä etua palvelevina. Tällöin toiminnan päämääräksi, objektiksi, asetetaan syntyvyyden ylläpitäminen, työmarkkinoiden toimivuus ja päivähoiton kustannustehokkuus (ks. myös Anttonen 2003, 169–170; Hiilamo & Kangas 2003).

Vähentynyt syntyvyys on nostanut lastenhoitopolitiikan merkitysarvoa myös muualla Euroopassa. Asian ajankohtaisuutta kuvaa, että kansainvälisissä keskusteluissa väestörakenteellista uhkaa kuvataan demografiseksi aikapommiksi. Syntyvyyttä edistävä politiikka, pronatalismi, on perinteisesti ollut keskeinen osa konservatiivista representaatiota (Hiilamo & Kangas 2003). Sen mukaan kotona tapahtuvan hoivatyön parempi yhteiskunnallinen arvostus lisäisi kansalaisten halukkuutta hankkia lapsia. Se antaa oman lapsen hoitamiselle merkityksen työnä, josta pitäisi saada nykyistä suurempi rahallinen korvaus ja parempi sosiaalinen turva. Kotihoitoon liittyvien sosiaalisten oikeuksien laajentaminen ajaisi yleistä etua tehokkaamman väestön uusintamisen muodossa. Konservatiivisen representaation kuvaus tiivistyy hyvin kristillisdemokraattien lakialoitteessa:

Väestöpolitiittisesti on erityisen tärkeää osoittaa arvostusta kotona lastaan hoitavalle vanhemmalle, jotta tulevaisuudessa olisi myös niitä, jotka maksavat eläkkeitä. Kun työ- ja perhelämän yhteensovittaminen on osoittautunut vaikeaksi, on lapsen kotihoitoon kannustaminen eräs hyvä ratkaisumalli tulevaisuutta luovan väestöpolitiikan hoitamiselle ja syntyvyyden lisäämiselle. (LA 151/2002)

Sosiaalidemokraattisessa representaatioissa kansalaiset lykkäävät lapsenhankintaa opiskeluaikojen venymisen ja nuorten perheiden, erityisesti naisten, pätkätöistä johtuvan taloudellisen epävarmuuden vuoksi (esim. VNS 4/2002). Näistä syistä johtuen ensisynnyttäjien ikä on noussut korkeaksi. Representaatioissa päivähoito on tehokkaampi pronatalismin väline kuin kotihoito, koska se parantaa naisten työmarkkina-asemaa ja perheiden taloudellisia resursseja. Se asettaa vastuuta valtion lisäksi työnantajille yleisen edun saavuttamisessa. Työnantajan tulisi tarjota vakaa työsuhde ja huomioida muutenkin työntekijän perhe-elämän vaatimukset.

Se (vanhemmuuden tukijärjestelmämme) toimii hyvin tilanteessa, jossa molemmilla vanhemmilla on pysyvä ja vakaa työsuhde ja jossa työ-

yhteisö suhtautuu kannustavasti ja joustavasti työntekijän perhevastuusiin. Näin raskaana oleva nainen voi turvallisin mielin jäädä työstä pois äitiys- ja vanhempainrahakauden ja mahdollisen hoitovapaan ajaksi. Myös isä voi osallistua lapsen hoitoon vanhempainrahakaudella tai sen jälkeen hoitovapaalla. Työn ollessa vielä säännöllistä päivätyötä lasten hoitopäivät pysyvät kohtuullisina ja elämä on tasaisen ennakoitavaa. Myös osittainen hoitovapaa ja osa-aikatyö tarjoaa mahdollisuuden lyhentää työpäivää. Näin siis ainakin teoriassa. Työelämän todellisuus ei kuitenkaan aina ole näin ruusuinen. (...) Vanhemmat elävät kovien paineiden ristitilussa. Siksi työelämällä on suuri vastuu siitä, miten työn ja perheen yhteensovittaminen onnistuu. (Rahkonen [SD], PTK 42/2002)

Sosiaalidemokraattisessa representaatiossa julkisen päivähoito palvelee tehokkaasti yleistä etua työmarkkinoiden toimivuuden ylläpitäjänä, sillä se vapauttaa naiset kotoa työmarkkinoiden käytettäväksi. Konservatiivisessa representaatiossa sen sijaan kotihoito saa merkityksen työttömyyden vähentäjänä. Työntekijän jäädessä kotiin hoitamaan lastaan hänen työpaikkansa vapautuu jonkun muun täytettäväksi. Työttömyysongelman keskeisyys on antanut tilaa tälle näkemykselle, mutta se on kuitenkin menettänyt voimaansa 1990-luvulta lähtien (Hiilamo & Kangas 2003). Tähän on luultavasti vaikuttanut se, että työn jakaminen lastenhoitopolitiikan tavoitteena on altis sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevalle kritiikille, sillä käytännössä kotihoitojen tuen käyttäjinä ovat lähinnä naiset.

Konservatiivisessa representaatiossa kotihoito kuitenkin palvelee yleistä etua julkista päivähoitoa edullisempaan lapsenhoidon järjestelyinä. Kotihoito tuki on pieni kustannus yhteiskunnalle verrattuna päivähoitoon, johon sisältyy infrastruktuurin lisäksi huomattavia henkilöstökuluja. Myös kotihoitossa olevien lasten vähäisempi sairastuvuus on nähty julkisena säästönä (Hiilamo & Kangas 2003). Sosiaalidemokraattisessa representaatiossa julkisen päivähoitoon taloudellisuus tulee esiin lähinnä työmarkkinoiden toimivuuden, verotulojen kertymisen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemisen kautta.

Representaatiot kommunitarismin ja radikaalien politiikan teorioiden kritiikin valossa

Olen artikkelissani kuvannut eduskunnan keskusteluissa rakentuvia lastenhoitopolitiikan päämää-

riä, oikeuksia ja vastuita erottaen kaksi erilaista representaatiota. Lähinnä poliittisen vasemmiston ylläpitämä, sosiaalidemokraattiseksi nimeämäni representaatio sitoo sosiaaliset oikeudet työkansalaisuuteen. Siinä työmarkkinoille osallistumisen merkitys ei rakennu niinkään kansalaisen velvollisuutena vaan yksilöllisenä oikeutena ja perheen hyvinvoinnin perustana. Se myös korostaa lapsen oikeutta päivähoitoon ja valtion vastuuta sosiaalisesti syrjäytyneiden perheiden lasten yksilöllisten oikeuksien toteutumisessa. Oikeistovetoinen, konservatiivinen representaatio puolestaan korostaa sosiaalisten oikeuksien ulottamista myös lastaan kotona hoitaviin vanhempiin. Se rakentaa lapsen kotihoitoon merkityksen paitsi yleisenä etuna niin myös kansalaisen negatiivisten oikeuksien toteutumisena valinnanvapauden muodossa, jossa valtio ei liiaksi ohjaa yksilöiden valintoja tai puutu liian aktiivisesti perheiden kasvatustyöhön. Representaatiot eivät jakaudu yksiselitteisesti suhteessa kommunitarismin ja kriittisten politiikan teorioiden käsityksiin kansalaisten ja valtion välisestä vastuunjaosta.

Kommunitarismi pitää sisällään vaatimuksen uudenlaisesta moraalista ja yhteisöllisestä subjektista (Haatanen 2000, 12). Myös lastenhoidosta käytyjä eduskuntakeskusteluja hallitsevissa representaatioissa korostetaan uudenlaista moraalista yhteisöllisyyttä ratkaisuna modernissa yhteiskunnassa esiintyviin lastenhoidon, työn ja hyvinvoinnin välisiin ristiriitoihin. Konservatiivinen representaatio ottaa tällaiseksi yhteisöksi ydinperheen ja korostaa ydinperheinstituution tukemista. Sosiaalidemokraattinen representaatio puolestaan sisältää ajatuksen, että valtion antaman kasvatustuen lisäksi myös työnantajien tulisi olla moraalisia subjekteja, jotka ottaisivat paremmin huomioon työntekijän ja tämän perheen tarpeet.

Kommunitarismiin kytkeytyvä ”kolmannen tien” politiikka korostaa yksilön oikeuksien lisäksi oikeuksiin kytkeytyvää vastuuta (Esping-Andersen 2002, 4–5). Barbara Hobsonin ja Ruth Listerin (2002, 31–32) mukaan kommunitarismin ja ”kolmannen tien” politiikan taustalla oleva käsitys kansalaisuudesta asettaa yleisen edun ja yksilön velvollisuudet hänen oikeuksiensa edelle. Myös sosiaalidemokraattinen representaatio jakaa impliittisesti vastuuta sosiaalisten riskien kantamisessa niille perheille, jotka valitsevat julkisen päivähoitoon sijasta lasten kotihoitoon. Se myös sitoo sosiaaliset oikeudet tiukemmin kodin ulkopuoliseen

työhön kuin konservatiivinen representaatio, joka ulottaisi ne myös kotona lastaan hoitaviin vanhempiin.

Representaatiot vastaavat eri tavoin ”kolmannen tien” politiikan sisältämään ajatukseen, jonka mukaan valtion tulisi tukea kansalaisten kyvykkyyttä itsenäiseen toimintaan (Esping-Andersen 2002, 4–5). Sosiaalidemokraattisessa representaatiossa julkinen päivähoito tukee vanhempia kasvatustavastuun kantamisessa, kun taas konservatiivisessa representaatiossa kotihoidon parempi tukeminen antaa vanhemmille taloudellisen mahdollisuuden hoitaa lapsensa itse. Konservatiivisessa representaatiossa valtion puuttuminen perheen kasvatuustyöhön hahmottuu jopa vanhempien kyvykkyyttä heikentävänä tekijänä, tai kuten keskustan vuoden 2003 vaaliohjelmassa todetaan: ”[o]ma-aloitteisuus ja yhteisöllinen vastuullisuus näivetetään tehokkaimmin levittämällä valtion järjestelmiä sinne, missä niitä ei tarvita.” Näkemyksessä on yhdenmukaisuutta kommunitaristisen hyvinvointivaltiokritiikin kanssa, jonka mukaan hyvinvointivaltio kiihdyttää liberaalin yhteiskunnan vastuutonta individualismia tuottavia piirteitä (Haatanen 2000, 68).

Radikaaleissa politiikan teorioissa lähtökohtana on yhteisöllisyyden sijasta kansalaisten ja näkökulmien välisten erojen tunnistaminen. Varsinkin yhteiskunnallista moninaisuutta korostavat feministiset kansalaisuuden teoriat hylkäävät kommunitaristisen yhteisöllisen yhteiskuntäkäsityksen (Delanty 2000, 44). Feministisessä kritiikissä erotuu ”maternalistinen feminismi”, joka korostaa sukupuolten erilaisuuden huomioimisen tärkeyttä sosiaalisten oikeuksien jakamisessa (Hobson & Lister 2002, 37–38). Konservatiivinen representaatio vastaa paremmin ”maternalistisen feminismin” vaatimuksiin huomioimalla naisen erityisen aseman hoivan antajana. Radikaalien politiikan teorioiden kansalaisuus käsitykselle on kuitenkin ominaista, että se ei palauta kansalaisuutta tiettyyn positioon (esimerkiksi yhteiskuntaluokkaan tai sukupuoleen), vaan korostaa subjektin rakentuvan erilaisten subjektipositioiden ja diskurssien kautta (Hobson & Lister 2002, 39). Sosiaalidemokraattinen representaatio vastaa hoivavastuuta jakamalla siihen feministiseen kritiikkiin, joka kyseenalaistaa sukupuolten erilaisuuden ja naisen suuremman hoivavastuun.

Yksilölähtöinen kritiikki herättää ajatuksen, että konservatiivinen representaatio kätkee sukupuol-

ten ja sukupolvien väliset valtasuhteet ottamalla yksilön sijasta perheen subjektitoimijaksi, ja menettää samalla demokraattisen kansalaisuuden (Delanty 2000, 36) toteutumisen edellytyksiä. Kommunitaristisen ja liberaalin kansalaiskäsitteksen tavoin se yleistää hallitsevan ryhmän, perinteisen ydinperhemallin, näkökulman (Delanty 2000, 44). Sosiaalidemokraattinen representaatio sen sijaan politisoi myös perheen sisäiset suhteet korostamalla päivähoiton myönteistä merkitystä erityisesti sukupuolten ja sukupolvien mutta myös sosiaalisten luokkien välisten erojen tasoittamisessa. Näin sen ehdottama lastenhoitopolitiikka huomioi, että kaikilla kansalaisilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua poliittiseen kommunikaatioon (Delanty 2000, 45). Vasemmistopuolueet ovatkin ajaneet lapsen oikeuksia ajavan lapsiasiainvaltuutetun viran perustamista.

Koska representaatiot hahmottavat lastenhoitopolitiikan kohteen eri tavoin, annetaan niissä myös valtiolle erilaiset toimijaroolit. Sosiaalidemokraattisessa representaatiossa valtion roolina on perheeseen kohdistuvan intervention tekeminen yksilön oikeuksien nimissä. Tällöin valtiolla on keskeinen asema lastenhoitoa koskevan asiantuntemuksen hallussapitäjänä ja tarpeiden määrittelijänä. Konservatiivisessa representaatiossa sen sijaan valtion tulisi tukea perhettä sen omista lähtökohdista tapahtuvien päätösten ja ratkaisujen tekemisessä. Konservatiivisen representaation kuvaama perhe voidaan tulkita kommunitaristiseksi yhteisöksi, joka kantaa huolta jäsenistään (Haatanen 2000, 67). Valtion roolin erilaiset kuvaukset heijastavat myös kahta liberaalin demokratian taustalla vaikuttavaa ja keskenään jännitteisessä suhteessa olevaa perinnettä. Perheen valinnanvapautta korostava konservatiivinen representaatio edustaa yksilön vapautteen pohjautuvaa liberaalia perinnettä siinä missä sosiaalidemokraattinen representaatio sitoutuu kansalaisten välistä tasa-arvoa ja kollektiivista päätöksentekoa painottavaan demokraattiseen perinteeseen (Mouffe 2000, 2–3).

Radikaalit politiikan teoriat nostavat esille kysymyksen julkisen keskustelun avoimuudesta ja erilaisten argumenttien esille pääsystä. Esimerkiksi Jürgen Habermasin demokratian teoria peräänkuuluttaa molempiin suuntiin kriittistä ja erityisesti kulttuurisista arvoista irrallista ”kolmatta” näkökulmaa tai yleistä dispositiota demokraattisesti toimivassa julkisessa päätöksenteossa (Habermas 1996; Delanty 2000, 42–43). Ajatus kiinnittää

huomion lastenhoitopoliittikan kaksinaapaisuuteen. Eduskunnan lastenhoitokeskustelua hallitseville representaatioille on leimallista, että niissä esitetty ratkaisu näyttäytyy varsin ongelmattomana sen sijaan että niihin sisältyisi kriittistä reflektointia. Aidosti kriittinen keskustelu edellyttäisi (ehkä legitimoitipyrkimysten kustannuksella), että osapuolet toisivat selvemmin esille myös omaan ratkaisumalliin sisältyvät heikkoudet. Habermasin

käsittein lastenhoitopoliittista keskustelua voikin kuvata strategisen toiminnan leimaamaksi. Keskustelussa eduskunnan toimijaryhmät panostavat enemmän yksittäisen tavoitteen toteuttamiseen tai valta-asemansa puolustamiseen kuin tietyn lastenhoitopoliittisen strategian paremmuuden vakuuttamiseen avoimesti argumentteja vertaillen (Habermas 1996, 272–273; Rehg 1996, xvii; ks. myös Flynn 2004, 440–441).

LÄHTEET

- Aarnio, Eeva. 1998. Päämäärät liikkeessä. Puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä: SoPhi.
- Alasuutari, Pertti. 1996. Toinen tasavalta. Suomi 1947–1994. Vastapaino, Tampere.
- Anttonen, Anneli. 1999. Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa perhepolitiikassa. Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 52.
- Anttonen, Anneli. 2003. Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.), Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Yliopistopaino, Helsinki, 159–185.
- Bourdieu, Pierre. 1990. In Other Words. Essays Towards Reflexive Sociology. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre. 1991. Language & Symbolic Power. Cambridge and Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre. 2000. Pascalian Meditations. Cambridge: Polity Press.
- Delanty, Gerard. 2000. Citizenship in a global age. Society, culture, politics. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1990. The Three World of Welfare Capitalism. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. 2002. Towards the Good Society, Once Again? Teoksessa Gøsta Esping-Andersen, Duncan Gallie, Anton Hemerijk & John Myles, Why We Need a New Welfare State? Oxford: Oxford University Press, 1–25.
- Ervasti, Heikki. 1996. Kenen vastuu? Tutkimuksia hyvinvointipluralismista legitimitietin näkökulmasta. Stakes, Tutkimuksia 62.
- Flynn, Jeffrey. 2004. Communicative Power in Habermas's Theory of Democracy. European Journal of Political Theory 3:4, 433–454.
- Greimas, Algirdas Julien. 1980. Strukturalistista semantiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Haatanen, Kalle. 2000. Yhteisöllisyyden paradoksit. Helsingin yliopiston sosiaalipoliittikan laitoksen julkaisuja 4.
- Haatanen, Kalle. 2004. Menneisyyden ennustaminen: kommunitaristinen aikalaidsdiagnoosi ja yhteisöllisyyden palauttamisen ongelma. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.), Sosiologisia nykykeskusteluja. Helsinki: Gaudeamus, 143–165.
- Habermas, Jürgen. 1996. Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy. Cambridge: Polity.
- Heiskala, Risto. 1996. Kohti keinotekoista yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.
- Hiilamo, Heikki & Kangas, Olli. 2003. Trap for women or freedom to choose? Child home care allowance in Finnish and Swedish political rhetoric. Kööpenhaminassa 13.–15.11. järjestetyssä ESPAnetin ”Changing European Societies – The Role for Social Policy” -konferenssissa esitetty paperi.
- Hobson, Barbara & Lister, Ruth. 2002. Citizenship. Teoksessa Barbara Hobson, Jane Lewis ja Birte Siim (toim.), Contested Concepts in Gender and Social Politics. Cheltenham and Northampton: Edward Elgar, 23–54.
- Jallinoja, Riitta. 2000. Familistisen käänteän rakentajat: Arlie Hochschild ja suomalainen mediajulkisuus. Teoksessa Keijo Rahkonen (toim.), Sosiologisia nykykeskusteluja. Helsinki: Gaudeamus, 64–98.
- Julkunen Raija. 2001. Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Kivimäki, Riikka. 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.), Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Yliopistopaino, 187–201.
- Koikkalainen, Petri. 2004. Liberalismi, kommunitarismi, konservatismi: johdatusta politiikan teorian nykyilmöiden tutkimiseen. Teoksessa Mika Luoma-aho, Sami Moisio ja Monica Tennberg (toim.), Poliittikan tutkimus Lapin yliopistossa. Rovaniemi: P.S.C. Inter julkaisuja, 39–70.
- Korhonen, Inkeri & Oksanen, Katja. 1997. Kertomuksen semiotiikkaa. Teoksessa Pekka Sulkunen ja Jukka Törönen (toim.), Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyyys. Helsinki: Gaudeamus, 154–167.
- Löwdin, Per. 1998. Det dukade bordet. Om partierna och de ekonomiska kriserna. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis 128.
- Mouffe, Chantal. 2000. The Democratic Paradox. London and New York: Verso.
- Nygård, Mikael. 2003. Vålfärdstaten, partierna och marknaden. Den välfärdsideologiska förändringen inom fyra

- finländska partier under 1990-talet. Åbo: Åbo University Press.
- Rauhala, Pirkko-Liisa. 1996. Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Tampere: Acta Universitatis Tamperensis A 477.
- Rehg, William. 1996. Translator's Introduction. Teoksessa Jürgen Habermas, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge: Polity, ix–xxxvii.
- Sarpavaara, Harri. 2004. Ruumiillisuus ja mainonta. Diagnostiikka tv-mainonnan ruumiillisuusrepresentaatioista. Tampere: Tampere University Press.
- Satka, Mirja & Moilanen, Johanna & Kiili, Johanna. 2002. Suomalaisen lapsipolitiikan mutkainen tie. *Yhteiskuntapolitiikka* 67:3, 245–259.
- Silvo, Ismo. 1988. *Valta, kenttä ja kertomus*. Televisiopolitiikan tulkinnat. Helsinki: Yleisradion suunnittelu- ja koulutustoimikunnan julkaisuja 2.
- Törrönen, Jukka. 1999. Juomisen vapaus ja vastuu. Sosiosemioottinen analyysi alkoholipoliittisesta liberalismista maallikkoajattelussa. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 234.
- Valkonen, Jarno. 2003. Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946–2000 julkisesta keskustelusta. Tampere: Tampere University Press.
- Välimäki, Anna-Leena. 1998. Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 19800- ja 1900-luvuilla. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis E 31.